

УДК 594.38.591:33.574.63

**ВПЛИВ ТРИВАЛОСТІ ГІБЕРНАЦІЇ НА ЗАСВОЮВАНІСТЬ
КОРМУ ВИТУШКОЮ РОГОВОЮ (MOLLUSCA, GASTROPODA,
PULMONATA, BULINIDAE)**

М. Ю. Павленко¹, А. П. Стадниченко²

^{1,2} Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Рогова витушка *Planorbarius corneus* (Linne, 1758) – аловид, представлений, за генетичними даними [3], двома формами (західною і східною), є одним із найпоширеніших і найчисельніших моллюсків України.

В усіх водоймах її гідромережі він відзначається двохрічним життєвим циклом [1]. У зимовий період часу цей моллюск перебуває у стані гібернації. Тривалість цієї зимової сплячки і ступінь її вираженості зменшуються у північно-південному і західно-східному напрямках. Загалом по Україні в останні десятиліття ХХІ ст. подібного роду зрушення інтенсивності вираженості впливу гібернації у витушки рогової і тривалості цього своєрідного її стану стають усе слабше і слабше вираженими, що зумовлене, швидше усього, змінами клімату по усій її території внаслідок глобального потепління. Останнє торкнулося (і досить-таки суттєво) і найменш теплішої з природно-географічних зон України, а саме лісової Поліської зони.

У гідромережі України тривалість гібернації у рогової витушки у залежності від кліматичних умов тієї природно-географічної зони, в межах якої вони перебувають, коливається від 2 до 4 місяців [5]. Тварини при цьому зазвичай закопуються у донні відкладення, в яких перебувають без будь-яких видимих ознак проявів життя. Перебування цих гідробіонтів в анабіотичному стані – це захисна форма пристосування їх до несприятливих для них умов середовища, передусім температурних. У тварин у такий період, як загальновідомо [2], значно падає інтенсивність процесу обміну речовин, втрачається здатність до локомоції, до споживання корму, до реагування на механічні подразнення.

Метою нашого дослідження було з'ясування того як впливає тривалість різної продовжуваності гібернації на відновлення швидкості перебігу фізіологічних процесів у витушок після примусового виведення їх зі стану гібернації різної тривалості. При цьому як тест-функцію було застосовано один із основних трофологічних показників, а саме: коефіцієнт засвоюваності корму. Його визначали прямим методом [6] за формулою: $C = \frac{a - F}{a}$, де a – кількість спожитого за добу корму, F – маса фекалій. Отриманий результат представлений у відсотках (%). Матеріалом для дослідження послуговували *P. corneus* зібрані у мілководній заплаві р. Жерів (с. Білокоровичі Житомирської обл.). Детальніша характеристика водойми представлена в [4]. Там же наведені

умови 15-добової аклімації тварин до умов утримання їх у лабораторії і характеристика постановки експеримента.

Отримані у результаті проведеного експерименту дані переконливо свідчать про те, що короткотривала гібернація проходить безслідно для витушок, примусово виведених із стану зимової сплячки тривалістю 3, 6 і 9 діб. Зауважимо, що перехід таких тварин до активної життєдіяльності відбувався дуже швидко – від кількох годин до однієї доби. Натомість як триваліша гібернація (24 і 48 діб) супроводжується зменшенням коефіцієнту засвоюваності корму піддослідними тваринами на 37% ($P > 99,9\%$) при абсолютному його значенні, котре сягає усього лише $55,00 \pm 9,56\%$. Пробудження особин за згаданої вище тривалості сплячки відбувається вкрай поволі – протягом 2-3 діб, а часом і довше.

Література

3. Березкина Г.В. Экология размножения и кладки яиц пресноводных легочных моллюсков / Г.В. Березкина, Я.И. Старобогатов. – Л.: Б. н., 1988. – 307 с.

4. Біологічний словник [під редакц. Г.Г. Підоплічка, К.М. Ситника, Р.В. Чаговця]. – К.: Головна редакція Радян. Енциклоп. АН УРСР, 1974. – 551 с.

5. Гарбар Д.А. Молюски роду *Planorbarius* (Gastropoda, Pulmonata, Bulinidae) фауни України: аналіз морфологічних, каріологічних і генетичних ознак: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук: спец. 03.00.08 «зоологія» / Д.А. Гарбар. – К., 2006. – 21 с.

6. Любиченко І.М. Залежність величини середньодобового раціону витушки рогової (Mollusca, Gastropoda, Pulmonata, Bulinidae) від тривалості умов десикації / І.М. Любиченко, А.П. Стадниченко, В.К. Гирин // Біологічні дослідження – 2018. – Житомир: ПП «Рута», 2018. – С. 183–184.

7. Стадниченко А.П. Прудовиковообразные (пузырчиковые, витушковые, катушковые). Фауна Украины. К.: Наук. думка, 1990. – Т. 29, вып. 4. – 290 с.

8. Petruszewich K. Productivity of terrestrial animal. Principles and methods. IVP Hand / K. Petruszewich, A. Macfadyen. – Oxford: Blackwell, 1970. – P. 325–360.

УДК:502.74:598.2

ВИДОВИЙ СКЛАД ГІДРОФІЛЬНИХ, ЛУГОВИХ ТА ХИЖИХ ПТАХІВ ОСОКОРКІВСЬКИХ ТА ТРОЄЩИНСЬКИХ ЛУК

М. В. Причена

Інститут гідробіології НАН України, проспект Героїв Сталінграду, 12, Київ, 04210, Україна

Активне розростання міст призводить до руйнування навколишнього середовища і натурального ландшафту. Внаслідок цього скорочуються ареали тварин. Одними з таких натуральних ландшафтів лишаються окремі ділянки лівобережної частини Києва та його передмістя. Сюди зокрема входять заплавні луки на Осокорках та Троєщині.